

Factors affecting Islamic governance in physical education and health of the Ministry of Education of the Islamic Republic of Iran with a sustainable development approach in line with regional planning

Fazel Janami¹, Shahram Alam², Atousa Ghaseminezhad Dehkordi³, Lena Motalebi⁴

1. Department of Physical Education and Sport Sciences, Sho.C., Islamic Azad University, Shoushtar, Iran. Email: 1899901418@iau.ir
2. Physical Education Department, YI.C., Shahr-e Ray, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: shahramalam@iau.ac.ir
3. Department of Physical Education, Ahv.C., Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. Email: dehkordi@iau.ac.ir
4. Department of Physical Education and Sport Sciences, Sho.C., Islamic Azad University, Shoushtar, Iran. Email: lmotalebi@iau.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Article history:

Received: June 28, 2026

Revised: August 6, 2026

Accepted: September 21, 2026

Published online:
September 23, 2026

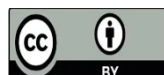
Keywords:

Islamic governance
physical education
students sustainable
development

Abstract

The aim of the present study is to investigate the factors affecting Islamic governance in physical education and health of the Ministry of Education of the Islamic Republic of Iran. This study is a descriptive-survey type and was conducted using a field method. The statistical population of this study was all sports teachers in the country, which was considered to be 384 people due to the sample size of the blind sample in uncertain conditions. In this study, a well-designed questionnaire was used, whose face and construct validity and reliability were confirmed. In order to analyze the data of the present study, the statistical methods of exploratory factor analysis and path analysis were used using SPSS and AMOS software. The results of the factor analysis showed that a total of 5 factors accounted for about 61% of the variance. The results of the present study showed that the highest correlation exists between "all-round growth of students" and "improvement of social and educational capital" with a coefficient of 0.701. And the lowest correlation was observed between "Islamic physical education executive mechanisms" and "health-oriented environment" with a coefficient of 0.587.

How to cite: Janami, F., Alam, S., Ghaseminezhad Dehkordi, A. & Motalebi, L. (2026). Factors affecting Islamic governance in physical education and health of the Ministry of Education of the Islamic Republic of Iran with a sustainable development approach in line with regional planning. *Geography and Regional Planning*, 16(3), 351-370. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.588914.4488>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights

DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.588914.4488>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

Islamic governance in physical education and health is an important foundation for promoting students' physical, psychological, social, and moral development within the educational system. In the Islamic Republic of Iran, the Ministry of Education plays a fundamental role in institutionalizing health-oriented values, improving school sports, and providing equitable opportunities for students to participate in physical activities. However, achieving these objectives requires an integrated governance framework that aligns Islamic principles, administrative structures, implementation mechanisms, and sustainable development goals. School physical education extends beyond exercise and athletic performance; it contributes to social participation, educational growth, healthy lifestyles, and the development of responsible individuals. Therefore, identifying the factors that influence Islamic governance in this field is essential for improving policymaking, resource allocation, institutional coordination, and regional planning. Despite the significance of physical education and health in schools, developing an evidence-based model that reflects the specific cultural, educational, and administrative conditions of Iran remains a considerable challenge. Such a model should incorporate structural, behavioral, cultural, and operational dimensions while addressing students' comprehensive developmental needs. Accordingly, this study aims to identify and examine the factors affecting Islamic governance in physical education and health within Iran's Ministry of Education, emphasizing sustainable development and regional planning. The findings are intended to provide a practical framework for strengthening school sports governance, promoting educational equity, and supporting the sustainable improvement of physical education and health services.

Methodology

This study employed a descriptive-survey research design using field data collection. The statistical population consisted of physical education teachers across Iran, from whom 384 participants were selected as the research sample. Data were collected using a researcher-developed questionnaire designed to identify the factors influencing Islamic

governance in physical education and health within the Ministry of Education. The collected data were analyzed using exploratory factor analysis and path analysis, with SPSS and AMOS software used for statistical processing and model evaluation.

Results and Discussion

The findings indicate that Islamic governance in physical education and health comprises five key components: improving the school sports system, establishing a health-oriented environment, strengthening implementation mechanisms for Islamic physical education, enhancing social and educational capital, and promoting students' comprehensive development. The model showed an acceptable fit, suggesting that these dimensions provide a useful framework for school-level governance. Correlation analysis identified the strongest relationship between students' comprehensive development and social and educational capital ($r = .701$), highlighting the link between holistic growth and supportive educational conditions. The weakest relationship was between implementation mechanisms for Islamic physical education and a health-oriented environment ($r = .587$). Although positive, this association suggests that the two dimensions require attention. The findings emphasize that improving school sports requires better infrastructure, standardized programs, stronger human-resource capacity, and higher-quality management. Consistent with previous research, effective governance depends on clear implementation processes, cultural context, accountability, and coordination, rather than formal structures alone. The proposed model can guide planning, resource allocation, performance evaluation, and efforts to improve student health, social justice, and sustainable development in school physical education.

Conclusion

This study concludes that effective Islamic governance in physical education and health within Iran's Ministry of Education requires an integrated framework connecting institutional structures and implementation processes. The findings support a model organized around five dimensions: improvement of the school sports system, a health-oriented environment, implementation mechanisms for Islamic physical education,

enhancement of social and educational capital, and students' comprehensive development. The model's acceptable fit indicates that these dimensions offer a basis for guiding school-level governance and supporting educational and health objectives. The strongest correlation was found between students' comprehensive development and social and educational capital ($r = .701$), emphasizing the importance of supportive relationships and educational conditions in promoting students' growth. The weakest correlation was between implementation mechanisms for Islamic physical education and a health-oriented environment ($r = .587$). Although positive, this relationship suggests that operational arrangements and health-supportive conditions should be planned and evaluated as distinct yet complementary dimensions. Improving school sports infrastructure, standardizing programs, strengthening staff capacity, and enhancing management quality are important priorities. The framework also highlights the need for transparent rules, accountability, professional

ethics, stakeholder participation, performance assessment, and resource allocation. Coordination among ministry officials, school administrators, physical education teachers, families, and community organizations can help translate Islamic principles into consistent practice. A health-oriented school environment should address physical activity and hygiene alongside students' psychological well-being and lifestyle patterns. In conclusion, applying this model may help decision-makers develop equitable, coordinated, and sustainable school physical education policies. Its value lies in connecting governance principles with measurable actions and student-centered outcomes. Future implementation should include clear performance indicators, monitoring, adequate infrastructure, and context-sensitive regional planning. Such measures can strengthen social participation, improve student health, reinforce ethical leadership, and support the sustainable development of school sports throughout Iran.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Third author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation

of information and results, preparing a draft of the article

Fourth author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

عوامل موثر بر حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران با رویکرد توسعه پایدار در راستای برنامه ریزی منطقه ای

فاضل جنامی^۱، شهرام علم^۲✉، آتوسا قاسمی نژاد دهکردی^۳، لنا مطلبی^۴

۱. گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران. رایانامه: 1899901418@iaui.ac.ir

۲. نویسنده مسئول. گروه تربیت بدنی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهرری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: shahramalam@iaui.ac.ir

۳. گروه تربیت بدنی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. رایانامه: dehkordi@iaui.ac.ir

۴. گروه تربیت بدنی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران. رایانامه: l.motallebi@iaui.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران می باشد. این پژوهش از نوع توصیفی- پیمایشی و به روش میدانی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان ورزش در سطح کشور بودند که با توجه به حجم نمونه کورکران در شرایط نامشخص تعداد ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. در این تحقیق از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد که روایی صوری و سازه و پایایی مورد تایید قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده های تحقیق حاضر از روش های آماری تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل مسیر به وسیله نرم افزار های spss و AMOS استفاده گردید. نتایج تحلیل عامل نشان داد که در کل ۵ عامل حدود ۶۱ درصد واریانس ها را شامل می شدند. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بیشترین همبستگی میان «رشد همه جانبه دانش آموزان» و «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» با ضریب ۰/۷۰۱ وجود دارد. و کمترین همبستگی نیز میان «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» و «محیط سلامت محور» با ضریب ۰/۵۸۷ مشاهده شد	نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۴/۰۷ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۳۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۷/۰۱ کلیدواژه ها: حکمرانی اسلامی تربیت بدنی دانش آموزان توسعه پایدار

استناد: جنامی، فاضل، علم، شهرام، قاسمی نژاد دهکردی، آتوسا و مطلبی، لنا. (۱۴۰۵). عوامل موثر بر حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران با رویکرد توسعه پایدار در راستای برنامه ریزی منطقه ای. *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۳۷(۳): ۳۵۱-۳۷۰. DOI: 10.22034/jgeoq.2026.588914.4488

مقدمه

تربیت بدنی و سلامت دانش آموزان یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار و ارتقای کیفیت زندگی در نظام آموزشی کشور محسوب می شود و نقش مؤثری در پرورش جسمی، روانی و اجتماعی نسل آینده دارد. با این حال، پژوهش ها نشان می دهند که سطح فعالیت بدنی کودکان و نوجوانان ایرانی پایین است و این کم تحرکی پیامدهای منفی فراوانی بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی آنان برجای می گذارد. بر اساس بررسی ها، تنها حدود ۳۰ درصد از دختران و ۲۱ درصد از پسران ایرانی مطابق با معیارهای توصیه شده فعالیت بدنی دارند و روند کم تحرکی در دهه های اخیر افزایش یافته است (مهدویانی و همکاران، ۱۴۰۳). این وضعیت محدود به عوامل فردی نیست و ناشی از ضعف سیاست گذاری، ناکارآمدی زیرساخت ها و فقدان هماهنگی میان نهادهای مرتبط نیز می باشد (رسولی و همکاران، ۱۴۰۲).

حکمرانی مؤثر به عنوان یک سازوکار کلیدی در مدیریت منابع، سیاست گذاری و فرآیندهای اجرایی، نقش بنیادینی در ارتقای کیفیت خدمات تربیت بدنی و سلامت دارد. شاخص های حکمرانی در این حوزه شامل شفافیت، پاسخگویی، مشارکت ذی نفعان، تخصیص بهینه منابع و نظارت مستمر است. پژوهش ها نشان می دهند که ضعف در این شاخص ها موجب کاهش اثربخشی برنامه های ورزشی و تربیت بدنی و افزایش نابرابری در دسترسی به خدمات شده است (رسولی و همکاران، ۱۴۰۲؛ پاسیان و همکاران، ۱۴۰۵). به عبارت دیگر، بدون وجود یک چارچوب حکمرانی منسجم، حتی مداخلات کوتاه مدت آموزشی و برنامه های ورزشی محدود نیز اثربخشی نخواهند داشت (مهدویانی و همکاران، ۱۴۰۳).

حکمرانی اسلامی به عنوان رویکردی مبتنی بر ارزش های دینی و اصول اخلاقی، شامل عدالت، مسئولیت پذیری، کرامت انسانی، مشارکت اجتماعی و بهره وری عقلانی می شود. این نوع حکمرانی نه تنها بر ساختارهای سازمانی تمرکز دارد، بلکه فرهنگ، ارزش ها و فرآیندهای نهادی را نیز در بر می گیرد. طراحی الگویی که با شرایط بومی و ارزش های اسلامی هماهنگ باشد و تمامی ذی نفعان، شامل وزارت آموزش و پرورش، معلمان، دانش آموزان، والدین و نهادهای مردمی را در بر گیرد، ضروری است (رنگریز، ۱۴۰۲). چنین الگویی می تواند با ارتقای شفافیت در تخصیص منابع، تقویت پاسخگویی مدیران و معلمان، نظارت مستمر و ارزیابی عملکرد مدارس، ظرفیت های موجود در نظام تربیت بدنی را بهینه کند و زمینه بهره وری و توسعه پایدار ورزش را فراهم نماید.

کم تحرکی دانش آموزان، محدودیت زیرساخت های ورزشی و نبود هماهنگی بین بخشی از مهم ترین چالش های نظام تربیت بدنی مدارس ایران محسوب می شوند. در شرایطی که سبک زندگی ماشینی و کاهش تحرک فیزیکی دانش آموزان، همراه با محدودیت امکانات ورزشی سالم، خطرات جدی جسمی و روانی مانند افسردگی، اختلالات رفتاری و آسیب های اجتماعی ایجاد می کند، ورود حکمرانی اسلامی و ارائه یک الگوی بومی مبتنی بر اصول دینی و اخلاقی، اجتناب ناپذیر است (رضادوست و همکاران، ۱۳۹۶). حکمرانی اسلامی که بنا دارد تمامی ساحت های تأثیرگذار انسان را مورد توجه قرار دهد، نسبت به مقوله ورزش و مسائل مرتبط با آن مسئولیت دارد و می تواند فعالیت های ورزشی را به صورت نظام مند و هدفمند هدایت کند (تقوی فردود، ۱۴۰۱).

تربیت بدنی مدارس علاوه بر ارتقای سلامت و نشاط دانش آموزان، بستری برای آموزش فرهنگ ورزش، مسئولیت پذیری، مشارکت اجتماعی و مدیریت منابع فراهم می کند. دانش آموزان به عنوان آینده سازان جامعه نیازمند پرورش آمادگی جسمانی و توسعه سلامت هستند و فرهنگ سازی در زمینه ورزش از اهمیت بالایی برخوردار است (بروجنی و همکاران، ۱۳۹۸). ارائه یک الگوی حکمرانی اسلامی در حوزه تربیت بدنی و سلامت، به عنوان زیرساختی برای برنامه ریزی، تخصیص منابع، هدایت فعالیت های ورزشی و ارزیابی عملکرد مدارس عمل می کند (اسداللهی خیرآبادی، اسماعیل یمتلاق و جوکار، ۲۰۱۹).

علاوه بر این، توجه به حکمرانی اسلامی می تواند اثرات مثبت متعددی بر عدالت آموزشی و کاهش شکاف های منطقه ای در دسترسی به امکانات ورزشی داشته باشد. مدارس واقع در مناطق کمتر برخوردار اغلب از کمبود زیرساخت و مربیان متخصص رنج می برند و اعمال یک الگوی حکمرانی اسلامی می تواند با برنامه ریزی هدفمند و تخصیص بهینه منابع، دسترسی برابر به فعالیت های بدنی سالم و آموزش ورزش را تضمین کند. این امر علاوه بر ارتقای سلامت جسمی، نشاط اجتماعی و همبستگی جمعی را افزایش می دهد و فرهنگ مسئولیت پذیری و مشارکت مردمی در مدیریت ورزش را نهادینه می سازد (رنگریز، ۱۴۰۲).

همچنین، الگوی حکمرانی اسلامی با تأکید بر اخلاق مدیریتی، شفافیت و پاسخگویی، می‌تواند بهره‌وری سازمان‌های ورزشی را افزایش دهد. نبود شفافیت و ارزیابی عملکرد منظم موجب کاهش کیفیت خدمات ورزشی و نارضایتی دانش‌آموزان می‌شود و بنابراین ارائه چارچوب عملیاتی شامل شاخص‌های کلیدی عملکرد، مکانیسم‌های نظارت و ابزارهای مشارکت ذی‌نفعان، می‌تواند به بهبود تصمیم‌گیری و افزایش کارایی سیستم مدیریت ورزش مدارس منجر شود (حسینی و زارعی، ۱۴۰۰). ضرورت طراحی و ارائه الگوی حکمرانی اسلامی در حوزه تربیت‌بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش از چند بعد قابل توضیح است: ارتقای سلامت و نشاط دانش‌آموزان، تقویت فرهنگ ورزش، بهبود عدالت آموزشی، افزایش بهره‌وری سازمانی، هماهنگی بین‌بخشی و استفاده بهینه از منابع. این پژوهش با ارائه چارچوبی بومی، عملیاتی و مستند، می‌تواند راهنمای برنامه‌ریزی و مدیریت فعالیت‌های ورزشی در مدارس کشور باشد و ضمن کاهش آسیب‌های اجتماعی و روانی ناشی از کم‌تحرکی، زمینه‌ساز توسعه پایدار ورزش و تربیت‌بدنی در ایران شود (مهدویانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ حسینی و زارعی، ۱۴۰۰؛ رنگریز، ۱۴۰۲؛ زارعی و آرائی، ۱۴۰۰). بررسی پژوهش‌های داخلی و خارجی در حوزه حکمرانی ورزشی و تربیت‌بدنی نشان می‌دهد که طراحی یک الگوی حکمرانی اسلامی در وزارت آموزش و پرورش نیازمند توجه همزمان به ابعاد ساختاری، فرآیندی، رفتاری، فرهنگی و اخلاقی است. یافته‌های پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهند که مولفه‌های کلیدی حکمرانی شامل عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر هستند که به‌صورت مستقیم بر کارکرد نهادهای ورزشی تأثیر می‌گذارند. برای نمونه، پژوهش بیگی و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد ظرفیت رفتاری، هم‌افزایی هنجاری و عوامل فردی به عنوان عوامل علی و سازگاری محیطی، زیرساخت‌ها و اعتماد بین‌فردی به عنوان عوامل زمینه‌ای نقش تعیین‌کننده‌ای در تحقق حکمرانی ورزش جانبازان دارند. همچنین عواملی مانند سبک زندگی، تحرک اجتماعی، حرفه‌ای شدن و انگیزه افراد و راهکارهایی همچون روابط انجمنی و پشتیبانی مالی و اقتصادی، پیامدهای اجتماعی و سلامت را شکل می‌دهند. این یافته‌ها اهمیت ایجاد زیرساخت‌های نهادی، بهبود تعاملات انسانی و ارتقای ظرفیت‌های فردی و گروهی در نهادهای ورزشی را برجسته می‌کند.

مطالعات صالحیان دهکردی و همکاران (۱۴۰۲) و طبری و محمدی (۱۴۰۲) نشان می‌دهند که حکمرانی مطلوب نه تنها نیازمند عوامل ساختاری است، بلکه توجه به سیاست‌گذاری، توانمندسازی افراد، عدالت، شفافیت، پاسخگویی، مشارکت و کنترل فساد در فرایندها نیز اهمیت دارد. تقسیم‌بندی عوامل به بیرونی، درونی و میانی و همچنین راهکارها به دو گروه فردی-سازمانی و اجتماعی-سیاسی، ضرورت تحلیل چندسطحی و یکپارچه را برای نهادهایی مانند وزارت آموزش و پرورش نشان می‌دهد. این مطالعات تأکید دارند که الگوهای حکمرانی باید با سازوکارهای ارزیابی و نظارت مستمر همراه باشند تا عملکرد و عدالت اجتماعی به‌طور پایدار تضمین شود. پژوهش رنگریز (۱۴۰۲) با تمرکز بر حکمرانی اسلامی مبتنی بر آموزه‌های دینی چارچوبی ارائه کرده است که بر خیرخواهی، پاسخگویی به مردم، ویژگی‌های مردمی، نهادی و حکومتی و شایستگی مدیران تأکید دارد. در کنار آن، پژوهش‌های محمدی‌رئوف و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که فقدان امید به آینده، عدم عقلانیت معنادار و اکنون‌زدگی می‌تواند عملکرد سازمان‌ها را تحت تأثیر قرار دهد و ایجاد شرایط محیطی مناسب و راهبردهای مؤثر می‌تواند پیامدهایی مانند رضایت ذی‌نفعان، مشارکت غیردولتی، انسجام ساختاری و اقتصاد پایدار در ورزش ایجاد کند. پژوهش‌های احمدی و همکاران (۱۳۹۸) و فطانت‌فرد و همکاران (۱۴۰۰) نیز نشان دادند که سرمایه اجتماعی و راهبردهای مشارکتی نقش مهمی در ارتقای حکمرانی دارند و چارچوب‌های ارائه شده قابل استفاده برای توسعه مدل حکمرانی در حوزه تربیت‌بدنی و آموزش و پرورش است.

بررسی پژوهش‌های بین‌المللی نیز نشان می‌دهد که اصول حکمرانی در ورزش دارای ابعاد ساختاری، فرآیندی، مخرّج‌گرا و بستمحور هستند و شفافیت، پاسخگویی و دموکراسی بیشترین تأثیر را بر کیفیت عملکرد دارند (تامپسون و همکاران، ۲۰۲۳). مطالعات ویر و همکاران (۲۰۱۹) نشان داد که نمایندگی ورزشکاران و مربیان در ساختار حکمرانی می‌تواند پاسخگویی و شفافیت را افزایش دهد، اما محدودیت‌ها و موانع نهادی همچنان وجود دارد. پژوهش‌های شاکر حسین و اشفاق (۲۰۲۵) و اسماعیل و همکاران (۲۰۲۴) با تمرکز بر مقاصد شریعت، عدالت، مسئولیت اجتماعی و مصلحت عمومی را به عنوان اصول بنیادی در طراحی نهادهای اسلامی معرفی کرده‌اند و نشان می‌دهند که این اصول می‌توانند ابزاری مؤثر برای ارتقای حکمرانی اخلاقی و اسلامی در نهادهای تربیتی و ورزشی باشند. پژوهش‌های دالفراوی (۲۰۲۴) و ای‌کرن (۲۰۲۴) نیز اهمیت ادغام ارزش‌های اسلامی در

سیاست‌گذاری، اخلاق حرفه‌ای و مدیریت رویدادهای ورزشی را نشان داده‌اند و تأکید دارند که رعایت عدالت، شمول اجتماعی و پایداری در این چارچوب باعث تقویت سلامت، عدالت و توسعه پایدار می‌شود.

با جمع‌بندی یافته‌های داخلی و خارجی، می‌توان نتیجه گرفت که طراحی یک الگوی حکمرانی اسلامی در وزارت آموزش و پرورش نیازمند چارچوبی چندسطحی است که همزمان به پنج بعد توجه کند: اول، ساختار و سازماندهی نهادی شامل شفافیت، پاسخگویی، کنترل فساد و کیفیت قوانین؛ دوم، ابعاد انسانی و رفتاری شامل توانمندسازی، آموزش، اخلاق حرفه‌ای و تعهد مدیران و مربیان؛ سوم، فرایندها و سیاستگذاری شامل تدوین شاخص‌ها، ارزیابی عملکرد و مشارکت ذی‌نفعان؛ چهارم، پیوند آموزه‌های اسلامی و ارزش‌های اخلاقی شامل عدالت، خیرخواهی، مسئولیت اجتماعی و پایداری؛ و پنجم، پیامدها و توسعه پایدار شامل ارتقای سلامت، مشارکت اجتماعی، انسجام ساختاری و توسعه فردی و اجتماعی دانش‌آموزان.

در نهایت، ترکیب یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی یک چارچوب نظری و عملی فراهم می‌آورد که می‌تواند به عنوان پایه طراحی مدل حکمرانی اسلامی در حوزه تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش مورد استفاده قرار گیرد. این الگو می‌تواند به بهبود عدالت اجتماعی، ارتقای سلامت دانش‌آموزان، تقویت اخلاق حرفه‌ای مدیران و مربیان و تضمین توسعه پایدار در برنامه‌های تربیتی کمک کند و مسیر روشنی برای سیاستگذاری مبتنی بر آموزه‌های دینی ارائه دهد. به‌طور خلاصه، چالش‌های اصلی در سطح وزارتخانه و مدارس شامل فقدان هماهنگی بین‌بخشی، نبود شاخص‌های ارزیابی عملکرد، تخصیص نامناسب منابع، ضعف در زیرساخت‌ها و کمبود نهادهای مردمی فعال در حوزه ورزش است (حسینی و زارعی، ۱۴۰۰). بنابراین، مسئله اصلی این پژوهش فراتر از آموزش یا مداخلات کوتاه‌مدت است و طراحی یک الگوی حکمرانی اسلامی برای تربیت بدنی و سلامت مدارس را ضروری می‌سازد. سؤال محوری پژوهش این است: «الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران چیست؟» پژوهش می‌کوشد این الگو را طراحی کند تا ضمن بهبود سطح فعالیت بدنی و سلامت دانش‌آموزان، به تحقق عدالت آموزشی و توسعه پایدار سلامت در نظام آموزشی کشور کمک کند.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از احاطه هدف، یک پژوهش کاربردی و از بعد جمع‌آوری اطلاعات، مطالعه‌ای توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری مورد مطالعه کلیه معلمان ورزش در سطح کشور بودند که با توجه به حجم نمونه کوکران در شرایط نامشخص تعداد ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. در این تحقیق از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد که در بخش اول، شامل مشخصات فردی (سن، جنسیت، وضعیت تاهل، تحصیلات و...) و بخش دوم آن را پرسش‌نامه عوامل موثر در جذب نیروهای داوطلبی تشکیل داد. و در ۵ خرده مقیاس ۲۳ سوال دسته‌بندی شد. پرسش‌نامه بر اساس مقیاس ۷ ارزشی لیکرت تنظیم گردید. برای اطمینان از روایی صوری و محتوایی سوالات، از نظرات چندین نفر از اساتید مدیریت ورزشی، که در زمینه تخصص داشتند، استفاده شد. همچنین اعتبار سازه پرسش‌نامه مذکور نیز توسط تحلیل عامل اکتشافی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که در جدول ۱ گزارش داده شده است. برای تجزیه و تحلیل آماری الاستباطی (تحلیل عامل اکتشافی و تحلیل مسیر) استفاده گردید.

جدول ۱: مقادیر میانگین، انحراف معیار و پایایی ابعاد عوامل حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت

وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

عوامل	تعداد گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب آلفا کرونباخ
بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	۴	۱/۶۳	۰/۶۳	۰/۹۱

محیط سلامت محور	۴	۱/۶۲	۰/۴۸	۰/۸۹
سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	۴	۱/۵۸	۰/۴۳	۰/۸۳
ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	۵	۱/۵۲	۰/۴۱	۰/۸۳
عامل رشد همه جانبه دانش آموزان	۶	۱/۵۱	۰/۳۷	۰/۸۱

یافته‌های پژوهش

به منظور پی بردن به کفایت نمونه بردی در تحلیل عاملی از آزمون کیزر - می یر - الکین استفاده شد. همچنین برای همبستگی بین گویه ها و مقدار از آزمون بارتلت استفاده شد.

جدول ۲: کیزر - می یر - الکین و آزمون بارتلت

آزمون کیزر - می یر - الکین		۰/۷۵۴
آزمون بارتلت		تقریبی از آماره کای دو
		154/45
		201
		سطح معناداری
		۰/۰۰۱

همان طور که نتایج جدول (۲) نشان داد شاخص آزمون کیزر - می یر - الکین برابر ۰/۷۵۴ می باشد و با توجه به اینکه هر اندازه مقدار این شاخص نزدیک به یک باشد نشان دهنده مقدار بالای مناسب بودن نمونه گیری می باشد، پس نتیجه گرفته می شود که داده های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب است. همان طور که در جدول (۲) آزمون بارتلت نشان می دهد نتایج سطح معناداری این آزمون هر چقدر کوچک تر باشد نشان دهنده این است که داده ها توان تشکیل عامل را دارند در این پژوهش نتیجه این آزمون در سطح معناداری (۰/۰۱) $P < 0.01$ معنی دار است. بنابراین با این توضیح مشخص شد که انجام تحلیل عاملی برای داده های این تحقیق مناسب می باشد.

جدول ۳: نتایج تحلیل عامل اکتشافی الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و

پرورش جمهوری اسلامی ایران

☑ بار عاملی					☑ گویه
☑ محیط سلامت محور	☑ سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی ☑	☑ ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	☑ بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	☑ عامل رشد همه جانبه دانش آموزان ☑	
☑	☑	☑	☑	☑ ۰/۵۶	☑ ارتقای آمادگی جسمانی

☒	☒	☒	☒	☒ ۰/۷۷	☒ تقویت سلامت روان
☒	☒	☒	☒	☒ ۰/۷۹	☒ افزایش نشاط و شادابی
☒	☒	☒	☒	☒ ۰/۸۰	☒ شکل‌گیری خودکنترلی
☒	☒	☒	☒ ۰/۵۵	☒	☒ بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی
☒	☒	☒	☒ ۰/۷۱	☒	☒ افزایش جذابیت برنامه‌های ورزشی
☒	☒	☒	☒ ۰/۸۰	☒	☒ نهادینه‌شدن فعالیت بدنی روزانه
☒	☒	☒	☒ ۰/۶۳	☒	☒ افزایش مشارکت داوطلبانه دانش‌آموزان
☒	☒	☒ ۰/۷۱	☒	☒	☒ تقویت روحیه تعاون و همدلی
☒	☒	☒ ۰/۶۷	☒	☒	☒ افزایش حس تعلق به مدرسه
☒	☒	☒ ۰/۷۴	☒	☒	☒ الگوسازی رفتاری مثبت
☒	☒	☒ ۰/۷۰	☒	☒	☒ تقویت هویت اسلامی - ایرانی
☒	☒ ۰/۷۰	☒	☒	☒	☒ یکپارچه‌سازی تربیت دینی با فعالیت بدنی
☒	☒ ۰/۶۲	☒	☒	☒	☒ بازطراحی محتوای درس تربیت بدنی
☒	☒ ۰/۷۴	☒	☒	☒	☒ بومی‌سازی برنامه‌های ورزشی مدارس
☒	☒ ۰/۷۰	☒	☒	☒	☒ تلفیق بازی، حرکت و تربیت اخلاقی
☒	☒ ۰/۷۳	☒	☒	☒	☒ نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال
☒ ۰/۷۷	☒	☒	☒	☒	☒ وضعیت سلامت جسمانی دانش‌آموزان
☒ ۰/۷۹	☒	☒	☒	☒	☒ شیوع کم‌ تحرکی

وضعیت تغذیه در مدارس	✓	✓	✓	✓	✓
سطح نشاط و شادابی	✓	✓	✓	✓	✓
حمایت‌های بهداشتی و روانی	✓	✓	✓	✓	✓
ارزش ویژه	✓	✓	✓	✓	✓
درصد کل واریانس	✓	✓	✓	✓	✓

نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی که به روش مؤلفه های اصلی و با چرخش واریماکس انجام گردید، حاکی از آن بود که یک ساختار پنج عاملی، روش مناسبی برای توصیف گویه های مربوط به الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران است. این هفت عامل بر روی هم ۶۱/۸ درصد از واریانس مقیاس را تبیین می کند.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل عامل تاییدی الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

بار عاملی					گویه
محیط سلامت محور	سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	عامل رشد همه‌جانبه دانش آموزان	
				۰/۵۵	ارتقای آمادگی جسمانی
				۰/۷۰	تقویت سلامت روان
				۰/۷۵	افزایش نشاط و شادابی
				۰/۷۶	شکل‌گیری خودکنترلی
				۰/۶۲	بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی
			۰/۵۹		افزایش جذابیت برنامه‌های ورزشی
			۰/۶۶		نهادینه‌شدن فعالیت بدنی روزانه

			۰/۷۵		افزایش مشارکت داوطلبانه دانش آموزان
			۰/۶۱		تقویت روحیه تعاون و همدلی
		۰/۶۰			افزایش حس تعلق به مدرسه
		۰/۶۱			الگوسازی رفتاری مثبت
		۰/۶۲			تقویت هویت اسلامی - ایرانی
		۰/۶۵			یکپارچه سازی تربیت دینی با فعالیت بدنی
	۰/۶۸				بازطراحی محتوای درس تربیت بدنی
	۰/۵۲				بومی سازی برنامه های ورزشی مدارس
	۰/۶۴				تلفیق بازی، حرکت و تربیت اخلاقی
	۰/۵۱				نهادینه سازی سبک زندگی فعال
	۰/۷۲				وضعیت سلامت جسمانی دانش آموزان
	۰/۵۵				شیوع کم تحرکی
۰/۶۰					وضعیت تغذیه در مدارس
۰/۶۲					سطح نشاط و شادابی
۰/۵۴					حمایت های بهداشتی و روانی
۰/۵۳					ارتقای آمادگی جسمانی
۰/۵۸					تقویت سلامت روان

جدول ۵: شاخص‌های برازش مدل نهایی

<i>NFL</i>	<i>AGFI</i>	<i>GFI</i>	<i>CFI</i>	<i>RSMEA</i>	X^2/df	<i>df</i>	<i>Chi-square</i> (X^2)	میزان
۰/۹۱	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۹۲	۱/۲۰	۱۶۵	۱۹۸/۱۲	

شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری با توجه به دامنه مطلوب این شاخص‌ها در مجموع بیانگر این است که مدل مفروض تدوین شده توسط داده‌های پژوهش حمایت می‌شوند، به عبارت دیگر برازش داده‌ها به مدل برقرار است و همگی شاخص‌ها دلالت بر مطلوبیت مدل معادله ساختاری دارند

جدول ۶: روابط بین متغیرهای الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

مقدار r	متغیرها	
۰/۶۶۹	بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	↔ عامل رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان
۰/۷۰۱	ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	
۰/۶۴۱	سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	
۰/۶۰۳	محیط سلامت‌محور	
۰/۶۴۵	ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	↔ بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای
۰/۷۰۰	سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	
۰/۶۰۴	محیط سلامت‌محور	
۰/۶۲۳	سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	
۰/۶۴۵	محیط سلامت‌محور	↔ ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی
۰/۵۸۷	محیط سلامت‌محور	
	سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	

نتایج مدل نشان می‌دهد که میان مولفه‌های پژوهش همبستگی وجود دارد که بیشترین همبستگی مربوط به عامل رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان و ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی با ضریب ۰/۷۰۱ و کمترین همبستگی بین سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی و محیط سلامت‌محور با ضریب ۰/۵۸۷ می‌باشد.

به منظور تاثیر هر یک از عوامل از آزمون تحلیل مسیر استفاده گردید.

جهت بررسی فرضیه مدل تحقیق از رویکرد مدل‌سازی معادله ساختاری استفاده گردید، برآوردهای مربوط به شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری و پارامترهای اصلی این مدل در شکل و جداول زیر گزارش شده است:

همخطی چندگانه: جهت بررسی همخطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین در مدل‌ها معادله ساختاری از مقادیر مربوط به دو شاخص (VIF) و ($Tolerance$) استفاده گردید:

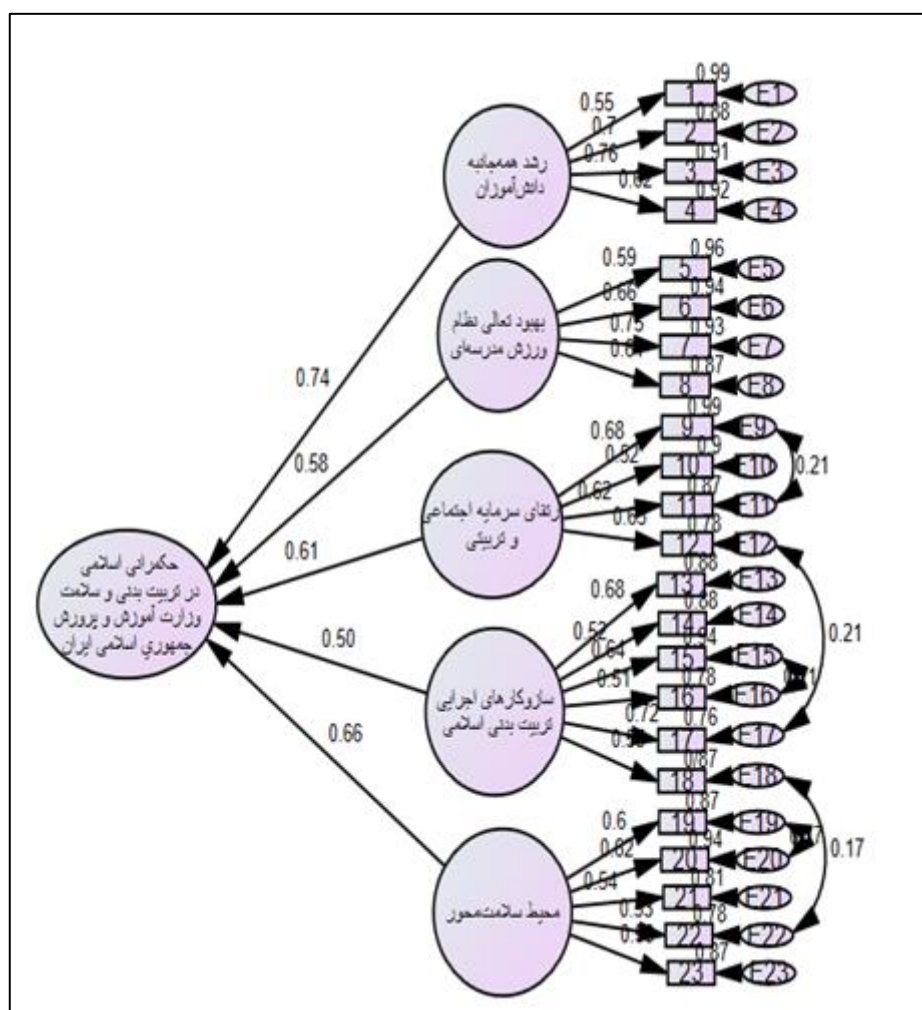
جدول ۷: برآورد شاخص‌های همخطی چندگانه مدل معادله ساختاری

متغیر	<i>Tolerance</i>	<i>VIF</i>
عامل رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان	۰/۸۷۴	۱/۹۸۴
بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	۰/۸۰۱	۲/۰۰۲
ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	۰/۷۵۴	۱/۶۹۸
سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	۰/۷۰۱	۱/۸۵۱
محیط سلامت‌محور	۰/۶۸۴	۲/۰۰۳

بر حسب مقادیر برآورد شده در جدول بالا (مقدار شاخص *Tolerance* بالاتر از ۰/۴۰ و مقدار شاخص *VIF* پایین‌تر از ۲/۵) می‌توان گفت که همخطی چندگانه مربوط به متغیرهای مستقل پژوهش در وضعیت نامطلوبی قرار ندارد. بنابراین پیش‌فرض عدم همخطی چندگانه در خصوص این متغیرها برقرار است.

جدول ۸: اثرات مستقیم متغیرها

متغیرهای پژوهش	برآورد استاندارد	خطای معیار	نسبت بحرانی	سطح معناداری	فرضیات
عامل رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان	۰/۷۴	۰/۲۶	۶/۵۸	۰/۰۰۱	قبول
بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای	۰/۵۸	۰/۲۵	۶/۵۰	۰/۰۰۱	قبول
ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی	۰/۶۱	۰/۲۰	۶/۱۴	۰/۰۰۲	قبول
سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی	۰/۵۰	۰/۱۷	۵/۹۸	۰/۰۰۱	قبول
محیط سلامت‌محور	۰/۶۶	۰/۱۹	۵/۶۷	۰/۰۰۳	قبول

شکل ۱: اثر مولفه‌های متغیرهای الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که الگوی حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران از برآزش مطلوبی برخوردار است و پنج شاخص اصلی شامل «بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای»، «محیط سلامت‌محور»، «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی»، «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» و «رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان» بیشترین اهمیت را در میان سایر مولفه‌ها دارند. این شاخص‌ها به‌عنوان محورهای کلیدی الگو عمل می‌کنند و امکان تحقق اهداف حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت مدارس را فراهم می‌آورند.

تحلیل همبستگی میان مولفه‌های پژوهش نشان داد که بیشترین همبستگی میان «رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان» و «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» با ضریب ۰٫۷۰۱ وجود دارد. این امر نشان می‌دهد که توسعه فردی، اجتماعی و تربیتی دانش‌آموزان با ایجاد سرمایه اجتماعی و تقویت تعاملات میان دانش‌آموزان، معلمان و جامعه ارتباط تنگاتنگ دارد و تحقق یکی بدون دیگری ناقص خواهد بود. کمترین همبستگی نیز میان «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» و «محیط سلامت‌محور» با ضریب ۰٫۵۸۷ مشاهده شد که بیانگر این است که هرچند این دو شاخص مستقل از هم نیستند، اما نیازمند توجه جداگانه برای تحقق کامل اهداف الگو هستند. به عبارت دیگر، فراهم کردن محیط سلامت‌محور بدون طراحی سازوکارهای عملیاتی مؤثر کافی نیست و هر دو باید به‌صورت هم‌زمان مورد توجه قرار گیرند.

«بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای»، بیانگر ارتقای ساختارها، فرایندها و کیفیت فعالیت‌های تربیت بدنی در مدارس است. این مقوله شامل بهبود زیرساخت‌ها، استانداردسازی برنامه‌ها، توسعه ظرفیت انسانی و افزایش کیفیت مدیریت ورزشی می‌شود. این یافته‌ها با پژوهش طبری و محمدی (۱۴۰۲) در زمینه ارزیابی حکمرانی خوب و پژوهش رنگریز (۱۴۰۲) در زمینه حکمرانی اسلامی همخوانی دارد، با این تفاوت که در پژوهش حاضر تمرکز بر سطح مدرسه و تربیت بدنی دانش‌آموزان است. بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای، زمینه تحقق عدالت در دسترسی ورزشی و ارتقای سلامت دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد و تضمین می‌کند که برنامه‌ها به‌صورت پایدار و مؤثر اجرا شوند.

محیط سلامت‌محور» نه صرفاً به‌عنوان یک مفهوم کلی، بلکه به‌عنوان فضایی عینی شامل وضعیت بهداشتی، نشاط روانی، الگوهای تحرک و سبک زندگی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته است. این رویکرد، شرایط زمینه‌ای را از سطح انتزاعی به سطح اجرایی و کاربردی نزدیک‌تر می‌سازد.

یافته‌های این پژوهش با نتایج صالحیان دهکردی و همکاران (۱۴۰۲) نیز همخوانی دارد. آن‌ها در مدل حکمرانی مطلوب ورزش زنان، به نقش عوامل بیرونی و اجتماعی به‌عنوان زمینه‌های اثرگذار اشاره کرده‌اند. در پژوهش حاضر نیز «بسترهای فرهنگی و ورزشی» به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی زمینه‌ای شناسایی شده است. این بسترها شامل نگرش‌های اجتماعی نسبت به ورزش، هنجارهای فرهنگی، ارزش‌های غالب در محیط مدرسه و خانواده و نیز جایگاه تربیت بدنی در فرهنگ عمومی است. این هم‌سویی نشان می‌دهد که حکمرانی ورزشی، همواره در دل یک بافت فرهنگی معنا پیدا می‌کند و نمی‌توان آن را صرفاً با تغییر ساختارها اصلاح کرد.

در پژوهش رنگریز (۱۴۰۲)، هرچند تمرکز اصلی بر حکمرانی اسلامی در سطح کلان بوده است، اما به‌طور ضمنی به نقش بسترهای نهادی و اجتماعی در تحقق حکمرانی اسلامی اشاره شده است. پژوهش حاضر، این بسترها را به‌صورت دقیق‌تر و جزئی‌تر در حوزه تربیت بدنی و سلامت مدرسه‌ای صورت‌بندی کرده است. به بیان دیگر، اگر رنگریز از حکمرانی اسلامی به‌عنوان یک الگوی هنجاری سخن می‌گوید، این پژوهش نشان می‌دهد که تحقق این الگو نیازمند چه نوع فضاها، ساختارها و زمینه‌هایی است. مطالعه طبری و محمدی (۱۴۰۲) نیز بر مؤلفه‌هایی همچون عدالت، شفافیت و پاسخگویی به‌عنوان معیارهای حکمرانی خوب تأکید دارد. هرچند این پژوهش در حوزه وزارت ورزش و جوانان انجام شده است، اما یافته‌های آن با نتایج پژوهش حاضر هم‌راستاست. زیرساخت‌های اجرایی، یکی از مهم‌ترین شرایط زمینه‌ای شناسایی شده در این پژوهش، امکان تحقق عملی اصولی همچون عدالت و مشارکت را فراهم می‌آورند. بدون امکانات فیزیکی مناسب، تجهیزات استاندارد و فضاهای ایمن، حتی بهترین سیاست‌ها نیز در سطح شعار باقی می‌مانند.

از منظر تبیینی، می‌توان گفت که نخستین مقوله زمینه‌ای، یعنی «محیط سلامت‌محور»، نقشی بنیادین در شکل‌گیری حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی ایفا می‌کند. سلامت در نگاه اسلامی، صرفاً به معنای نبود بیماری نیست، بلکه مفهومی جامع است که ابعاد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی را دربر می‌گیرد. وقتی محیط مدرسه به‌گونه‌ای طراحی شود که نشاط، تحرک، آرامش روانی و احساس امنیت را تقویت کند، زمینه لازم برای تحقق حکمرانی اسلامی فراهم می‌شود. در چنین محیطی، سیاست‌ها نه به‌صورت تحمیلی، بلکه به‌صورت طبیعی پذیرفته می‌شوند.

پژوهش بیگی و همکاران (۱۴۰۳)، که راهکارهای آنان شامل روابط انجمنی و پشتیبانی مالی و اقتصادی بود، می‌توان مشاهده کرد که هر دو پژوهش بر اهمیت سازوکارهای عملیاتی و مدیریت منابع تأکید دارند. با این تفاوت که در پژوهش حاضر، سازوکارها به‌صورت مستقیم با تربیت بدنی مدرسه‌ای و ارزش‌های اسلامی پیوند خورده‌اند و نه صرفاً به‌عنوان ابزار مالی یا نهادی. برای نمونه، «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» شامل برنامه‌ریزی درسی، زمان‌بندی فعالیت‌ها، استانداردسازی تجهیزات، آموزش مربیان و ارزیابی مستمر عملکرد است که همزمان با ارزش‌های اسلامی و اهداف تربیتی هماهنگ شده‌اند. پژوهش صالحیان دهکردی و همکاران (۱۴۰۲) نیز به راهبردهای فردی، سازمانی و اجتماعی-سیاسی اشاره کرده‌اند که با یافته‌های حاضر هم‌راستا است. در پژوهش فعلی، «شیوه‌های اداره و هدایت ورزش مدرسه‌ای» به‌عنوان یک مقوله کلیدی، نقش هماهنگ‌کننده میان کنشگران و شرایط محیطی را ایفا می‌کند. این شیوه‌ها شامل تفویض اختیار به مربیان، ایجاد سازوکارهای مشارکتی، هدایت دانش‌آموزان به فعالیت‌های گروهی و فردی و تقویت انگیزه‌های درونی و بیرونی برای مشارکت

فعال در ورزش است. به این ترتیب، شیوه‌های اداره، موجب می‌شوند که سیاست‌ها و برنامه‌ها تنها در حد مستندات اداری باقی نمانند و به‌صورت عملیاتی و پایدار اجرا شوند.

در پژوهش رنگریز (۱۴۰۲)، هرچند تمرکز بر حکمرانی اسلامی کلان بوده، اما به اهمیت فرایندها و سازوکارهای اجرایی در تحقق حکمرانی تأکید شده است. پژوهش حاضر این مفهوم را در سطح مدرسه‌ای و تربیت بدنی عملیاتی کرده و نشان می‌دهد که بدون فرایندهای روشن و هماهنگ، اهداف ارزشی و تربیتی حکمرانی اسلامی قابل تحقق نیستند. به بیان دیگر، سازوکارهای اجرایی و شیوه‌های هدایت، نقش پل میان نظریه و عمل را ایفا می‌کنند.

مطالعه طبری و محمدی (۱۴۰۲) نیز نشان می‌دهد که مؤلفه‌هایی مانند پاسخگویی، کنترل حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و کیفیت قوانین تنها زمانی قابل تحقق هستند که فرایندهای اجرایی و مدیریتی مؤثر طراحی و اجرا شده باشند. یافته‌های پژوهش حاضر این دیدگاه را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» تضمین می‌کنند که برنامه‌ها و سیاست‌ها با شفافیت، عدالت و مشارکت دانش‌آموزان و معلمان دنبال شوند.

از منظر تبیینی، می‌توان گفت که مقوله «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» تضمین می‌کند که ارزش‌ها و اهداف اسلامی در فعالیت‌های روزمره ورزش مدرسه‌ای تحقق یابند. این سازوکارها شامل تعیین شاخص‌های عملکردی، ایجاد مسیرهای ارزیابی، آموزش مربیان بر اساس آموزه‌های اسلامی، و نظارت مستمر بر اجرای فعالیت‌هاست. به این ترتیب، این فرایندها هم به‌عنوان راهبرد و هم به‌عنوان ابزار کنترلی عمل می‌کنند و مانع از انحراف برنامه‌ها از اهداف تربیتی و سلامت‌محور می‌شوند.

مطالعه صالحیان دهکردی و همکاران (۱۴۰۲) نشان می‌دهد که در ورزش زنان، پیامدهای راهبردها شامل توانمندسازی و افزایش مشارکت اجتماعی است. یافته‌های پژوهش حاضر نیز با این دیدگاه همخوانی دارد و مقوله «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» بر ایجاد شبکه‌های همکاری، اعتماد متقابل و توسعه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تأکید می‌کند. این پیامدها علاوه بر تقویت مشارکت، باعث افزایش مسئولیت‌پذیری، تعهد به ارزش‌ها و انسجام گروهی می‌شوند که همگی از مؤلفه‌های کلیدی حکمرانی اسلامی هستند.

مقوله «رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان» و «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» به‌طور مستقیم با پیامدهای اخلاقی، اجتماعی و تربیتی همسو هستند. پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که سرمایه اجتماعی نقش قابل توجهی در ارتقای حکمرانی ورزش دارد و حدود نیمی از واریانس حکمرانی خوب توسط سرمایه اجتماعی توضیح داده می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر نیز این نقش را در محیط مدرسه تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که برنامه‌ها و سیاست‌ها زمانی موفق خواهند بود که محیط آموزشی غنی از تعامل، اعتماد و مشارکت باشد.

رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان» و «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» به‌طور مستقیم با پیامدهای اخلاقی، اجتماعی و تربیتی همسو هستند. پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که سرمایه اجتماعی نقش قابل توجهی در ارتقای حکمرانی ورزش دارد و حدود نیمی از واریانس حکمرانی خوب توسط سرمایه اجتماعی توضیح داده می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر نیز این نقش را در محیط مدرسه تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که برنامه‌ها و سیاست‌ها زمانی موفق خواهند بود که محیط آموزشی غنی از تعامل، اعتماد و مشارکت باشد.

از منظر تبیینی، پیامدها نشان‌دهنده تحقق اهداف پدیده محوری و اثربخشی فرایندها هستند. «رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان» نشان می‌دهد که کنش‌ها و راهبردهای اجرایی توانسته‌اند به توسعه جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی دانش‌آموزان منجر شوند. «بهبود تعالی نظام ورزش مدرسه‌ای» اثربخشی سازوکارهای اجرایی و شیوه‌های هدایت را تأیید می‌کند و «ارتقای سرمایه اجتماعی و تربیتی» تأثیر شرایط کلان، اقتضائات اجرایی و مشارکت کنشگران را بازتاب می‌دهد. این سه مقوله، حلقه اتصال میان سیاست، اجرا و نتایج عملیاتی را ایجاد می‌کنند و امکان سنجش عملکرد نظام حکمرانی را فراهم می‌آورند.

مقایسه با پژوهش‌های بین‌المللی نیز نشان می‌دهد که پیامدهای مشابهی در سطح سیستم‌های ورزشی موفق مشاهده شده است. به عنوان مثال، ایپاکس (۲۰۲۵) و گروه کارشناسی اتحادیه اروپا (۲۰۱۸) تأکید کرده‌اند که تحقق شفافیت، مشارکت، عدالت و پاسخگویی در سازمان‌های ورزشی منجر به ارتقای عملکرد، اعتماد اجتماعی و پایداری سیستم می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر این اصول را در سطح مدرسه و تربیت بدنی عملیاتی کرده و نشان می‌دهد که سیاست‌های حکمرانی اسلامی می‌توانند نه تنها اهداف آموزشی و سلامت را محقق کنند، بلکه موجب ایجاد محیط اجتماعی مثبت، مشارکت فعال و رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان شوند.

در نهایت، می‌توان نتیجه گرفت که پیامدهای الگوی حکمرانی اسلامی، هم اثر مستقیم راهبردها و سازوکارهای اجرایی و هم اثر غیرمستقیم شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر را بازتاب می‌دهند. تحقق این پیامدها، به معنی موفقیت الگوی پیشنهادی در ارتقای عدالت، سلامت، مشارکت، شایسته‌سالاری و نوآوری در تربیت بدنی و سلامت مدارس است. بنابراین، شناخت دقیق پیامدها و ارتباط آن‌ها با مقوله‌های اصلی مدل، می‌تواند راهنمای عمل برای مدیران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش باشد تا با طراحی برنامه‌های هماهنگ و مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، اثربخشی و پایداری سیستم تربیت بدنی مدرسه‌ای را تضمین کنند.

در مقایسه با پژوهش بیگی و همکاران (۱۴۰۳) که در ورزش جانبازان به شناسایی ظرفیت‌های رفتاری و هم‌افزایی هنجاری پرداختند، می‌توان گفت که هر دو پژوهش بر اهمیت شاخص‌های مرکزی و هسته‌ای در تحقق حکمرانی تأکید دارند. با این تفاوت که پژوهش حاضر شاخص‌ها را در سطح مدرسه و تربیت بدنی دانش‌آموزان عملیاتی کرده و نقش اثرگذاری متقابل شاخص‌ها را نیز مورد توجه قرار داده است. به‌طور خاص، تأکید بر همبستگی میان رشد همه‌جانبه و سرمایه اجتماعی، نقش یکپارچگی میان سیاست‌ها و فعالیت‌های عملیاتی را روشن می‌سازد.

مطالعه صالحیان دهکردی و همکاران (۱۴۰۲) نیز نشان می‌دهد که توانمندسازی و سیاست‌گذاری مؤثر، باعث ارتقای شاخص‌های کلیدی در ورزش زنان می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر این دیدگاه را تعمیم داده و نشان می‌دهد که در تربیت بدنی مدرسه‌ای، شاخص‌های «سازوکارهای اجرایی تربیت بدنی اسلامی» و «محیط سلامت‌محور» نقش هماهنگ‌کننده میان سیاست‌ها و نتایج را ایفا می‌کنند و تحقق سایر شاخص‌ها را تسهیل می‌کنند. به عبارت دیگر، بدون طراحی و اعمال سازوکارهای اجرایی، شاخص‌های رشد و تعالی سیستم ورزش مدرسه‌ای به‌طور کامل محقق نخواهند شد.

از منظر پژوهش رنگریز (۱۴۰۲)، که بر حکمرانی اسلامی مبتنی بر تعالیم دینی تأکید داشت، یافته‌های حاضر نشان می‌دهد که شاخص‌های عملیاتی مانند محیط سلامت‌محور و سازوکارهای اجرایی، نقش پل میان اصول نظری و اجرای عملی سیاست‌ها را ایفا می‌کنند. این شاخص‌ها تضمین می‌کنند که اهداف اخلاقی، تربیتی و اسلامی نه تنها در سطح ایده باقی نمانند بلکه به‌صورت ملموس و پایدار در فعالیت‌های مدرسه‌ای پیاده‌سازی شوند.

تحلیل برازش الگو نشان می‌دهد که تعامل میان شاخص‌ها موجب افزایش انسجام و هماهنگی در نظام حکمرانی می‌شود. شاخص‌هایی مانند رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان و ارتقای سرمایه اجتماعی، به‌صورت متقابل یکدیگر را تقویت می‌کنند و زمینه تحقق عدالت، مشارکت و شایسته‌سالاری را فراهم می‌آورند. در حالی که شاخص‌هایی مانند سازوکارهای اجرایی و محیط سلامت‌محور، به‌عنوان زیربنا و ابزار عملیاتی، امکان اجرای موفق سیاست‌ها و راهبردها را تضمین می‌کنند.

به‌طور کلی، نتایج نشان می‌دهد که الگوی پیشنهادی، نه تنها از نظر آماری و شاخص‌های همبستگی دارای برازش مطلوب است، بلکه از منظر کاربردی و اجرایی نیز قابلیت پیاده‌سازی در مدارس را دارد. این یافته‌ها به‌طور مستقیم می‌تواند راهنمای عمل مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران وزارت آموزش و پرورش باشد تا با توجه به شاخص‌های کلیدی و تعامل میان آن‌ها، برنامه‌های تربیت بدنی و سلامت را با محوریت ارزش‌های اسلامی، عدالت و مشارکت طراحی و اجرا کنند. در نتیجه، برازش مطلوب الگو نشان می‌دهد که مدل طراحی شده می‌تواند به‌عنوان چارچوبی جامع برای هدایت و ارتقای نظام حکمرانی اسلامی در تربیت بدنی مدارس به کار گرفته شود و تحقق اهداف تربیتی، سلامت‌محور و عدالت‌گرا را در محیط آموزش و پرورش تضمین کند. این الگو با شناسایی شاخص‌های کلیدی و بررسی همبستگی میان آن‌ها، امکان تصمیم‌گیری هدفمند، مدیریت منابع و ارزیابی عملکرد را برای مدیران فراهم می‌آورد و زمینه توسعه پایدار نظام ورزش مدرسه‌ای را فراهم می‌کند.

منابع

- اندام، رضا، منتظری، امیر، فیضی، سمیرا. (۱۳۹۲). بررسی نقش رضایت مندی در پیش بینی تعهد نیروهای داوطلب در ورزش، نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۴، صص ۲۹-۴۵.
- اندام، رضا؛ حمیدی مهرزاد و تسلیمی، زهرا (۱۳۹۱). مدیریت نیروهای داوطلب در ورزش: مطالعه موردی سازمان ورزش شهرداری تهران". پژوهش‌های مدیریت ورزشی و علوم حرکتی. سال دوم، شماره ۳، صص ۹۳-۱۰۳.
- اندام، رضا. همتی نژاد، مهرعلی. حمیدی، مهرزاد. رمضانی نژاد، رحیم. کاظم نژاد، انوشیروان. (۱۳۸۸). بررسی موانع داوطلبی در انجمن‌های ورزشی دانشگاهها". نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۲، صص ۳۵-۴۹.
- باقری، یوسف، اسدی، حسن، حمیدی، مهرزاد. (۱۳۸۹). تحلیل عوامل موثر بر انگیزه‌های داوطلبی در انجمن‌های ورزشی دانشجویی دانشگاه‌های شهر تهران، مدیریت ورزشی، شماره ۶، صص ۸۵-۱۰۰.
- بخارائی، صفورا جورابیچی، اسمعیلی، نرگس، فهیم دین، حسن، حیدرپناهی، سهیل، حمیدی، مهرزاد. (۱۳۹۰). ارتباط تعهد سازمانی و عجزین شدن وظیفه داوطلبان دانشکده تربیت بدنی تهران، فصل نامه تحقیقات علوم ورزشی، سال اول، شماره دو، صص ۶۲-۵۱.
- سیف‌ری، معصومه کلاته، کوزچیان، هاشم، احسانی، محمد، حسینی، یعقوب. (۱۳۹۳). تاثیر جامعه پذیری سازمان بر حفظ نیروهای داوطلبی در ورزش دانشجویی، نشریه مدیریت ورزشی، شماره ۲، صص ۲۶۳-۲۸۲.
- کریمیان، محمد وزین، صفری، سعید، خسروی، علی. (۱۳۹۱). سنجش عملکرد سازمان بر اساس شاخص‌های مدیریت منابع انسانی با استفاده از تاکتیک‌های MADM فازی (مطالعه موردی: سازمان‌های وابسته به شهرداری اصفهان)، نشریه مدیریت دولتی، شماره ۱، صص ۱۸۳-۱۵۳.
- مرسل، علی. (۱۳۸۷). بررسی موانع توسعه نهضت داوطلبی در ورزش کشور، پایان نامه جهت اخذ کارشناسی ارشد، دانشگاه غیر انتفاعی آمل
- محرم زاده، مهرداد، افروزه، محمد صادق. (۱۳۸۷). بررسی عوامل انگیزشی نیروهای داوطلب در ورزش دانشگاهی، پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۱۹، صص ۱۵۶-۱۴۳.

References

- Andam, R., Montazeri, A., & Feizi, S. (1392). Examining the role of satisfaction in predicting the commitment of volunteers in sport. *Journal of Sport Management*, No. 4, pp. 29-45. [in Persian]
- Andam, R., Hamidi, M., & Taslimi, Z. (1391). Management of volunteers in sport: A case study of the Tehran Municipality Sports Organization. *Research in Sport Management and Movement Sciences*, 2(3), pp. 93-103. [in Persian]
- Andam, R., Hemmatinejad, M., Hamidi, M., Ramezaninejad, R., & Kazemnejad, A. (1388). Examining the barriers to volunteering in university sports associations. *Journal of Sport Management*, No. 2, pp. 35-49. [in Persian]
- Bagheri, Y., Asadi, H., & Hamidi, M. (1389). Analyzing the factors affecting volunteering motivation in student sports associations at universities in Tehran. *Sport Management*, No. 6, pp. 85-100. [in Persian]
- Bokharaei, S. J., Esmaeili, N., Fahim Davin, H., Darpanahi, S., & Hamidi, M. (1390). The relationship between organizational commitment and job involvement among volunteers at the Faculty of Physical Education in Tehran. *Quarterly Journal of Sports Science Research*, 1(2), pp. 51-62. [in Persian]
- Seifari, M. K., Kouzechian, H., Ehsani, M., & Hosseini, Y. (1393). The effect of organizational socialization on retaining volunteers in university sports. *Journal of Sport Management*, No. 2, pp. 263-282. [in Persian]

- Karimian, M. V., Safari, S., & Khosravi, A. (1391). Assessing organizational performance based on human resource management indicators using fuzzy multi-attribute decision-making (MADM) techniques: A case study of organizations affiliated with the Isfahan Municipality. *Journal of Public Administration*, No. 1, pp. 153–183. [in Persian]
- Morsal, A. (1387). *Examining the barriers to the development of the volunteering movement in Iranian sport*. Master's thesis, Amol Non-Profit University. [in Persian]
- Moharramzadeh, M., & Afroozeh, M. S. (1387). Examining the motivational factors of volunteers in university sports. *Research in Sport Sciences*, No. 19, pp. 143–156. [in Persian]
- Armestrang, M(2008). *Strategic human resource management*:4th Edition. London.
- Barron, A., Da'vila, M.C., Vecina, M.L., & Arias, A. (2005). "Apoyo social en voluntaries asistenciales y ambientales [Social support in social and environmental volunteers]". 2.Congreso Hispano-Portugue's de Psicologi'a.
- Clary, E. G. and et al. (1998). "Understanding and assessing the motivation of the volunteers: a functional approach". *Journal of personality and social psychology*, 74(6): PP:1516-1530.
- Cuskelly, G., McIntyre, N., and Boag, A. (1998). "A longitudinal study of the development of organizational commitment among volunteer sport adiministrator". *Journal of sport management*, Vol. 12, No. 3, PP:181-202.
- Cuskelly, Graham, and Boag, alistair (2001). "Organizational commitment as a predictor of committee member turnover among volunteer sport administrators: result of a time – lagged study". *Sport management review*, 4, PP:65-86.
- Cuskelly, G., Hoyer, R. and Auld, C. (2006). "Working with volunteer in sport: theory and practices". Routledge, London.PP:1-180.
- Dorsch, D. Kim., Riemer, A., Harold. Sluth, Valerie. Paskenvich, M Dvid. Chelladurai, Packianathan (2002). What drives sport volunteers. University of Regina. URL [Http://www.nonprofitscan.ca](http://www.nonprofitscan.ca).
- Engelberg, T., Skinner, J. and Zakus, D. (2006). "Exploring the commitment of volunteers in little athletics". Inaugural volunteer symposium, Melbourne.PP:57- 67.
- Farrell, J.M. Johnston, M. E., and Twynam, D. G. (1998). "Volunteer motivation, satisfaction and management at an elite sporting competition". *Journal of sport management*, 12, PP:288-300
- Green, B. C., Chalip, L. 1998. *Sport volunteers: Research agenda and application*, Sport Marketing Quarterly, pp14-23.
- Han, K. 2007. *motivation and commitment of volunteers in a marathon running event*, unpublished doctoral dissertation .university of Florida.
- Howarth, E. (1976). "Personality characteristics of volunteers". *psychological report*, 38:PP: 855-858.
- Kostas Tomazos, Richard Butler (2012) "Volunteer Tourists in the field: A.question of balance?". *Journal of Tourism*.177-187.
- Malanska, H. (1996). "Burnout, social support and AIDS volunteers". *AIDS Care* 8(2), PP:195–207.
- Mark, S., and et al. (1992). *Motivation underlying volunteerism*, ERIC, document reproduction service No, ED, 344, 159
- May, Kim, James J. Zhang, and Dan Connaughton (2010) *Modification of the Volunteer Functions Inventory for application in youth sports*". *Sport Management .Review*. 13: 25–3.
- Mook, L., Handy, F., Quarter, J. (2007). *Reporting Volunteer Labour at the Organizational Level: A Study of Canadian Nonprofits*. *Journal Voluntas*. 18. PP: 55-71.
- Morris, A.O., Amy, S. (2003). *Age and Motives for Volunteering: Testing Hypotheses Derived From Socioemotional Selectivity theory*. *Journal Psychology and Aging*.18(2),PP: 231-239.
- Perrino, T. (1998). "Volunteerism in community first aid squads". *Factors involving motivating and maintaining members*, Dissertation abstracts international, Vol. 60, No. 02B, P:862.
- Pi, L.L. (2001). "Factors affecting volunteerism for international sport events in Taiwan, republic of China, doctoral dissertation". United state sports academy, Daphne, Al.

Pozzi, M., Marta, E. (2006). Determinanti Psico-sociali del volontariato durante la transizione all'et'a adulta (Psycho-social determinants of volunteerism during the transition to the adult age). *Psicologia Sociale*. 1,175-196.

Russ, M. 2007. Individual and organizational differences in organizational commitment and escalation of commitment, A dissertation of doctor of philosophy. Louisiana state university.

Skirstad, B; Hanstad, D. V. (2013). "Gender matters in sport event volunteering". *Managing Leisure*, 18 (4), 316-330.

Slaughter, L. (2002). "Motivation of long term volunteers at event". Business event research conference, Australian center for event management, university of technology Sydney, PP: 232-252.

Strigas, A. (2003). "Motivational factors for student volunteers and the development of an incentive typology in sport setting". *Research quarterly for exercise and sport*. Vol.74, Supplement 1. PP:421-435.

Terry, Engelberg, James Skinner, Dwight H. Zakus (2011) "Exploring the relationship between commitment, experience and self-assessed performance in youth sport organizations". *Sport Management Review*. 14: 117-125.